

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องทัศนคติของนักเรียนเดินเรือพาณิชย์ ศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี ต่อวิชาชีพ
นักเดินเรือ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อที่นำเสนอ ดังต่อไปนี้คือ

1. แนวคิดทฤษฎีและงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง
2. องค์ประกอบของทัศนคติ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาชีพ
4. ข้อมูลทั่วไปและระบบการจัดการศึกษาของศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของทัศนคติ

จากการศึกษารวบรวมเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “ทัศนคติ” จากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญที่
ได้ให้ความหมายแตกต่างกันไป สรุปได้ดังต่อไปนี้

ทัศนคติ คือ ผลผสมผสานของความรู้สึกลึกซึ้ง ความคิดเห็น ความรู้ และ
ความรู้สึกลึกซึ้งของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คนใดคนหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งออกมา
ในรูปของการประเมินค่า อาจเป็นไปในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ และความรู้สึกลึกซึ้งนี้มี
แนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่งขึ้น ดังนั้นพฤติกรรมของมนุษย์ ก็คือ การ
แสดงออกซึ่งทัศนคติของเรา อันเป็นผลมาจากความคิด ความเชื่อ ความรู้ ประสบการณ์ ภูมิหลังและ
การเรียนรู้ที่ผ่านมาของบุคคลนั้น ๆ ในแง่ของความเชื่อมั่น ทัศนคติทุกทัศนคติ จะรวมเอาความเชื่อ
เข้าไว้ด้วย ทั้งนี้มีได้หมายความว่า ความเชื่อทุกอย่างจะเป็นทัศนคติ เมื่อทัศนคติของบุคคลถูก
รวบรวมไว้ด้วยกันอย่างมีโครงสร้างหลักระดับหนึ่งก็คือ ระบบค่านิยม และเมื่อบุคคลมีความแตกต่าง
กันทัศนคติแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งเดียวกันจึงแตกต่างกันไปด้วย กล่าวคือ ความรู้สึกลึกซึ้งของบุคคลที่มีต่อ
สิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรม
หรือแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อาจเป็นไปในทิศทาง
สนับสนุนหรือ คัดค้านก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบวิธีของสังคม
(Socialization) ซึ่งทัศนคตินี้จะแสดงออกหรือปรากฏให้เห็นได้ชัดเจนในกรณีที่สิ่งเร้านั้นเป็นสิ่งเร้า
ทางสังคม

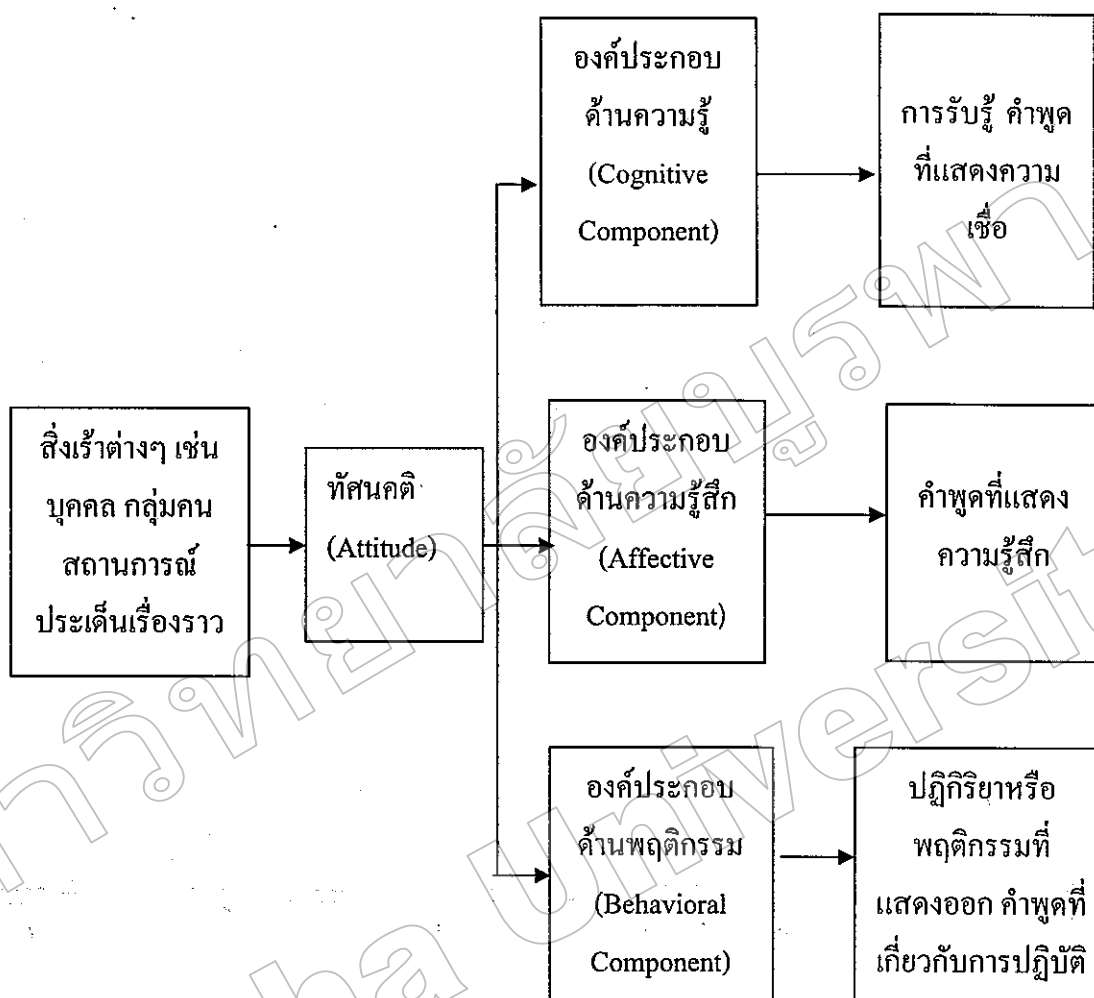
องค์ประกอบของทัศนคติ

มีผู้กล่าวถึง องค์ประกอบของทัศนคติไว้ หลากหลาย ได้แก่

ไทรแอนดิส (Triandis, 1971, pp. 2-3) กล่าวถึงองค์ประกอบพื้นฐานของทัศนคติไว้ 3 ด้าน ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive Component) ได้แก่ ความรู้และความคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้า ซึ่งอาจเป็นบุคคล กลุ่มหรือสถานการณ์ใดๆ ความรู้และความคิด ดังกล่าวจะเป็นส่วนกำหนดลักษณะและทิศทางของทัศนคติของบุคคล กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีความรู้และการติดต่อกับสิ่งเร้าได้ครบถ้วนแล้ว บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งเร้าไปในทางบวกหรือทางลบชัดเจนขึ้น
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) ได้แก่ อารมณ์หรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า อารมณ์ หรือความรู้สึกดังกล่าวจะเป็นสิ่งกำหนดลักษณะและทิศทางของทัศนคติของบุคคล กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีอารมณ์หรือความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งใด บุคคลก็จะมีทัศนคติต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าบุคคลมีอารมณ์หรือความรู้สึกไม่ดีต่อสิ่งนั้น บุคคลจะมีทัศนคติในทางลบ
3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) คือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกต่อสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นสิ่งบอกลักษณะและทิศทางของ ทัศนคติของบุคคล กล่าวคือ ถ้าพฤติกรรมของบุคคลที่จะแสดงออกต่อสิ่งเร้านั้นชัดเจนแน่นอน ทัศนคติก็ย่อมมีลักษณะเป็นบวกหรือเป็นลบชัดเจนแน่นอน

องค์ประกอบของทัศนคติประกอบไปด้วย องค์ประกอบด้านความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมหรือการกระทำ ดังแสดงไว้ในภาพที่ 2-1 นี้

ภาพที่ 2-1 องค์ประกอบของทัศนคติของไทรแอนดิส

สร้อยตระกูล (ศิวยานนท์) ธรรมมานะ (2542, หน้า 64-65) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของทัศนคติอันประกอบด้วย

1. องค์ประกอบด้านความคิด ความเข้าใจ (Cognitive Component) ความคิดความเข้าใจนี้จะเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้หรือความเชื่อ ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ในประสบการณ์ต่าง ๆ จากสภาพแวดล้อมอันเป็นเรื่องของปัญญาในระดับที่สูงขึ้น อาทิ นักบริหารหรือผู้บังคับบัญชา มีความคิดหรือความเชื่อว่าผู้ใต้บังคับบัญชาของเขานั้นมีลักษณะของความเป็นผู้ใหญ่สามารถปกครองตนเองได้ ดังนั้นเขาจึงให้ความเป็นอิสระในการทำงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมในการทำวินิจฉัย สั่งการ

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) องค์ประกอบด้านความรู้สึกนี้จะ เป็นสภาพทางอารมณ์ (Emotion) ประกอบกับการประเมิน (Evaluation) ในสิ่งนั้น ๆ อันเป็นผลจาก การเรียนรู้ในอดีต ดังนั้นจึงเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกอันเป็นการยอมรับ อาทิ ชอบ ถูกใจ สนุก หรือปฏิเสธต่อสิ่งนั้น อาทิ เกลียด โกรธ ก็ได้ ความรู้สึกนี้อาจทำให้บุคคลเกิดความยึดมั่นและ อาจแสดงปฏิกิริยาตอบโต้หากมีสิ่งขัดกับความรู้สึกดังกล่าว

3. องค์ประกอบด้านแนวโน้มพฤติกรรม (Behavioral Tendency Component) หมายถึง แนวโน้มของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรม หรือปฏิบัติต่อสิ่งที่ตนชอบ หรือเกลียด อันเป็นการ ตอบสนองหรือการกระทำในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกของ บุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้น ๆ อาทิ บุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย หรือมีความคิด ความ เชื่อ ความรู้สึกที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย บุคคลผู้นั้นก็มีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมแบบ เข้า หา หรือแสวงหา (Seek Contact) ตรงข้ามหากมีทัศนคติต่อสิ่งนั้น ๆ ไม่ดี ก็จะเกิดพฤติกรรมในการ ถอยหนี หรือหลีกเลี่ยง (Avoid Contact)

ประกาศเพ็ญ สุวรรณ (2520, หน้า 3) กล่าวถึงองค์ประกอบของทัศนคติไว้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Component) ได้แก่ ความคิด ซึ่งเป็นองค์ประกอบ ทางด้านที่มนุษย์ใช้ในการคิด ความคิดนี้อาจอยู่ในรูปใดรูปหนึ่งที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับความคิดของบุคคล ที่มีต่อสิ่งเร้า

2. องค์ประกอบทางด้านท่าทีความรู้สึก (Affective Component) เป็นส่วนประกอบ ทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดความคิดอีกต่อหนึ่งถ้าบุคคลมีความรู้สึกที่ดีหรือไม่ ดี ในขณะที่คิดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แสดงว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึกในด้านบวก และลบตามลำดับต่อสิ่งนั้น

3. องค์ประกอบด้านปฏิบัติ (Behavioral Component) เป็นองค์ประกอบที่มีแนวโน้ม การปฏิบัติ หรือถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสมจะเกิดการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง

การเกิดทัศนคติ

ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ออลพอร์ต (Allport, 1976 อ้างถึงใน ศักดิ์ สุนทรเสณี, 2531, หน้า 4) เสนอความคิดเห็นว่าทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของคนเกิดขึ้นได้ตาม เงื่อนไข 4 ประการคือ

1. กระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการเพิ่มพูนและบูรณาการของการตอบสนองแนวความคิด ต่าง ๆ เช่น ทัศนคติจากครอบครัว โรงเรียน ครู การเรียนการสอน และอื่น ๆ

2. ประสบการณ์ส่วนตัวขึ้นอยู่กับความแตกต่างของบุคคล ซึ่งมีประสบการณ์ที่แตกต่าง กันออกไป นอกจากประสบการณ์ของตนจะสะสมขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้มีกระสวน (Pattern) เป็นของ

ตัวเองด้วย ดังนั้นทัศนคติบางอย่างจึงเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละบุคคลแล้วแต่พัฒนาการและความเจริญเติบโตของคน ๆ นั้น

3. การเลียนแบบ การถ่ายทอดทัศนคติของคนบางคนได้มาจากการเลียนแบบทัศนคติของคนอื่นที่ตนพอใจ เช่น พ่อ แม่ ครู พี่น้อง และบุคคลอื่น ๆ

4. อิทธิพลของกลุ่มสังคม คนย่อมมีทัศนคติคล้ายคลึงตามกลุ่มสังคมที่ตนอาศัยอยู่ตามสภาพแวดล้อม เช่น ทัศนคติต่อศาสนา สถาบันต่าง ๆ เป็นต้น

ทางด้านประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520, หน้า 64-65) กล่าวว่า แหล่งที่ทำให้เกิดทัศนคติมีมากมายแต่ที่มีความสำคัญสามารถแบ่งออกเป็น 4 แหล่งได้แก่

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience) คือการมีประสบการณ์เฉพาะอย่างกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับทัศนคตินั้น ตัวอย่างเช่น ถ้าเรามีประสบการณ์ที่ดี ในการติดต่อกับบุคคลหนึ่ง เราจะมีความรู้สึกรับชอบบุคคลนั้น ในทางตรงกันข้าม ถ้ามีประสบการณ์ที่ไม่ดี เช่น ได้รับการลงโทษ จะโดยทางร่างกายหรือจิตใจก็ตาม หรือเกิดภาวะคับข้องใจ (Frustration) อยู่บ่อย ๆ จากการได้พบปะ หรือติดต่อกับบุคคลนั้น เราก็จะมีแนวโน้มที่จะไม่ชอบบุคคลนั้นได้ บางครั้งถึงแม้ว่าจะมีประสบการณ์ (ที่ดีหรือไม่ดี) เพียงครั้งเดียวก็อาจจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติของบุคคลได้และอาจจะเป็นไปในทำนองรุนแรงได้ ซึ่งทั้งนี้อาจจะมีผลมาจากการให้การสรุปที่รุนแรงเกินไปต่อเหตุการณ์เฉพาะอย่างที่เกิดขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเหตุการณ์เฉพาะที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงและทำร้ายจิตใจมากนั่นเอง

2. การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (Communication From Others) ทัศนคติหลายอย่างของบุคคลเกิดขึ้นจากผลของการได้ติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการที่เด็กได้รับในครอบครัว สิ่งแวดล้อมของโรงเรียน

3. สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models) ทัศนคติบางอย่างของเราถูกสร้างขึ้นจากการเลียนแบบจากคนอื่น ขบวนการเกิดทัศนคติโดยวิธีนี้เกิดขึ้นได้โดยขั้นแรกจากเหตุการณ์บางอย่าง บุคคลจะมองเห็นว่าบุคคลอื่นมีการปฏิบัติอย่างไร ขั้นต่อไปบุคคลนั้นจะแปลความหมายของการปฏิบัตินั้นในรูปของความเชื่อ ทัศนคติ ซึ่งมาจากการปฏิบัติของเขา ถ้าบุคคลนี้ให้ความเคารพ นับถือยกย่องบุคคลที่แสดงปฏิกริยานั้นอยู่แล้ว บุคคลนั้นจะยอมรับความรู้สึกรับความเชื่อที่เขาคิดว่าบุคคลที่แสดงปฏิกริยานั้น ๆ มี

4. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) ทัศนคติของบุคคลหลายอย่างเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากสถาบัน เช่น โรงเรียน สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา หน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น สถาบันเหล่านี้จะเป็นทั้งแหล่งที่มา และสิ่งช่วยสนับสนุนให้เกิดทัศนคติบางอย่างได้

กล่าวโดยสรุป ทักษะคิดของบุคคลเกิดจากการหล่อหลอมตั้งแต่วัยเด็ก โดยได้รับอิทธิพลจากบิดา มารดา ครอบครัว ครู อาจารย์ กลุ่มเพื่อนสนิท และสภาพแวดล้อมใกล้ชิดตัวอื่น ๆ เมื่อเติบโตขึ้นทักษะคิดของบุคคลก็ถูกปรับเปลี่ยนโดยหน่วยงานสังคมอื่น ๆ ที่เข้าไปเกี่ยวข้อง

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

ทัศนคติของบุคคลสามารถจะเปลี่ยนแปลงไปได้ด้วยปัจจัยและสิ่งแวดล้อมหลายประการ อาจเกิดจากการที่บุคคลได้ข่าวสารต่าง ๆ ข่าวสารที่ได้รับอาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของทัศนคติทางด้านความรู้หรือการรับรู้ (Cognitive Component) ทางด้านอารมณ์ (Affective Component) หรือส่วนประกอบทางด้านการปฏิบัติ (Behavior Component) การเปลี่ยนแปลงทัศนคติอาจเกิดได้จากการเปลี่ยนแปลงของการรับรู้ของบุคคล (Perception) การเปลี่ยนแปลงการรับรู้นี้เกิดจากองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น อิทธิพลจากบุคคลอื่น การโฆษณาชวนเชื่อ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติอาจเกิดได้จากการเปลี่ยนแปลงภาวะการรับรู้ (Motivation) ในตัวบุคคล โดยปกติแล้วข่าวสารใหม่และการรับรู้จะช่วยให้อารมณ์ความรู้สึกในตัวบุคคลเปลี่ยนแปลงและในทางตรงกันข้าม การเปลี่ยนภาวะการรับรู้ของบุคคลจะทำให้การรับรู้ของบุคคลที่มีต่อสถานการณ์หนึ่ง ๆ เปลี่ยนแปลงไป ในส่วนประกอบของทัศนคติบางส่วนได้

วิธีการอย่างอื่นที่สามารถทำให้ทัศนคติของบุคคลเปลี่ยนแปลงได้แก่ การบังคับให้บุคคลปฏิบัติบางสิ่งบางอย่างเช่น การออกกฎหมายหรือข้อบังคับเพื่อให้ปฏิบัติในบางสิ่งบางอย่าง อาจมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในส่วนประกอบของทัศนคติบางส่วนได้

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคตินั้น จะต้องเริ่มด้วยองค์ประกอบที่สำคัญอันหนึ่งคือ แหล่ง หรือ Source ของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ อิทธิพลของแหล่งและข่าวสารจะมีมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับธรรมชาติของผู้รับหรือกลุ่มบุคคล (Audience) ที่อยากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ลักษณะบุคลิกภาพบางอย่างของผู้ฟัง อาจจะเป็นส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือไม่เปลี่ยนแปลงก็ได้ เช่น ความเชื่อมั่นในตัวเอง

แมคไกวร์ (Mcguire, 1968 อ้างถึงใน ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2520, หน้า 85) ได้อธิบายถึงขั้นตอนของขบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ซึ่งประกอบด้วยขั้นต่าง ๆ 5 ขั้นด้วยกันคือ

1. การใส่ใจ (Attention)
2. ความเข้าใจ (Compretension)
3. การมีสิ่งใหม่เกิดขึ้น (Yielding)
4. การเก็บเอาไว้ (Retention)
5. การกระทำ (Action)

องค์ประกอบบางอย่าง เช่น ความสามารถทางสติปัญญา ความขัดแย้งของข่าวสารหลาย ๆ อย่าง
ฐานะทางเศรษฐกิจ และ อื่น ๆ สิ่งเหล่านี้อาจจะมีส่วนทำให้ชั้นบางชั้นไม่เกิดขึ้นก็ได้

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

มีทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ หลากหลายทฤษฎี ได้แก่

1. ทฤษฎีความขัดแย้งความคิด (Cognitive Dissonance Theory) โดย (Leon Festinger, 1957 อ้างถึงใน รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์, 2533, หน้า 33) พบว่ามนุษย์ไม่สามารถอดทนต่อสิ่งเปลี่ยนแปลงขัดแย้งหรือไม่ลงรอยกันได้ กล่าวคือ เมื่อใดที่มนุษย์มีความขัดแย้ง มนุษย์พยายามหาทางขจัดความขัดแย้งให้หมดไปทำให้ ภาวะทางจิตใจที่เกิดความขัดแย้ง (Dissonance) กระตุ้นให้บุคคลมีปฏิกิริยาไปทิศทางใด ทิศทางหนึ่ง ทำให้ลดความขัดแย้งลงได้
2. ทฤษฎีความสอดคล้องของความคิด (Theory of Cognitive Consistency) เป็นแนวคิดที่เสนอโดยไฮเดอร์ (Heider, 1946, pp. 107-112)
3. ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Active Participation Theory) แนวความคิดของทฤษฎีนี้เป็นผลมาจากการวิจัยทางจิตวิทยาทางสังคม บางเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เสนอแนะว่าการเปลี่ยนทัศนคติและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทำให้เกิดขึ้นได้โดยการสร้างสถานการณ์ให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลุ่มบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ
4. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory) กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลจะเปลี่ยนไปในทิศทางใดหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ที่เขาได้รับจากสังคมแวดล้อม สังคมจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลและจะมีปฏิกิริยาซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องเสมอ ระหว่างพฤติกรรมของบุคคลและผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นหลังจากบุคคลกระทำพฤติกรรมนั้น
5. ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (A theory of Reasoned Action) โดยไอเซนและฟิชบายน์ (Ajzen & Fishbein, 1980 อ้างถึงใน รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์, 2533, หน้า 39) มีสาระดังนี้ “มนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผลและใช้ข้อมูลที่ดินมืออย่างเป็นระบบ มนุษย์พิจารณาผลที่อาจเกิดจากการกระทำของตนก่อนตัดสินใจลงมือ ทำ หรือ ไม่ทำ พฤติกรรม”

การวัดทัศนคติ

ทัศนคติเป็นพฤติกรรมในที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งตัวเองเท่านั้นที่ทราบ ดังนั้น การวัดทัศนคติโดยตรงจึงทำไม่ได้ แต่การศึกษาทัศนคติทำได้ 3 วิธีคือ (ศักดิ์ สุนทรเสณี, 2531, หน้า 16-18)

1. การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ศึกษาทัศนคติ โดยใช้ประสาทหูและตาเป็นสำคัญ การสังเกตเป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด แล้วนำข้อมูลที่สังเกตนั้น ไปอนุมานว่าบุคคลนั้นมีทัศนคติต่อสิ่งนั้นอย่างไร

2. การให้รายงานตัวเอง (Self-report) เป็นวิธีการศึกษาทัศนคติของบุคคลโดยให้บุคคลนั้นเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้นออกมา เช่น ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ เห็นว่าดีหรือไม่ดี ซึ่งผู้รายงานตนเองจะเล่าเพื่อบรรยายความรู้สึกนึกคิดของเขาออกมาตามประสบการณ์และความสามารถที่เขา มีอยู่ ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล จากการฟังสิ่งที่เขาบอกเหล่านี้ก็สามารถจะกำหนดค่าคะแนนของทัศนคติได้

3. เทคนิคการฉายออก (Projective Techniques) เป็นวิธีวัดทัศนคติโดยการให้สร้างจินตนาการจากภาพ โดยใช้ภาพเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลนั้นแสดงความคิดเห็นออกมา จะได้สังเกตและวัดได้ว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึกอย่างไร ซึ่งบุคคลย่อมแสดงออกตามประสบการณ์ที่เขาเคยได้รับมาแต่ละคนมีการแสดงออกไม่เหมือนกัน

โคเลสนิค (Kolesnik, Ibid, p. 485 อ้างถึงใน ชูชีพ อ่อน โคนสูง, 2518, หน้า 9-10) อธิบายว่า ทัศนคติประกอบด้วย 4 มิติ (Dimension) คือ

1. ทิศทาง (Direction) คือ การสนับสนุน ไม่สนับสนุน ไม่คัดค้าน หรือเฉยหรือคัดค้าน
2. ความเข้มข้น (Intensity) เช่น สนับสนุน มากหรือน้อย คัดค้านมากหรือน้อยแค่ไหน
3. ขอบเขต (Extension) หมายถึง ทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งมีอิทธิพลแผ่ขยายไปถึงสิ่งอื่นด้วยหรือไม่ เช่นเกลียดครูทำให้เกลียดครูคนอื่นด้วย เกลียดโรงเรียนหรือเกลียดคนอื่น ๆ ในโรงเรียนด้วยหรือไม่

4. ระยะเวลา (Duration) เป็นความยาวนานหรือความคงทนของทัศนคติว่ามีมากน้อยเพียงใด ดังนั้นถ้าต้องการวัดทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดควรจะวัดให้ครอบคลุมมิติทั้ง 4 ด้าน

ไพศาล หวังพานิช (2531, หน้า 152) กล่าวว่า การวัดทัศนคติ เป็นการวัดคุณลักษณะภายในของบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สึก นึกคิด หรือเป็นลักษณะทางจิตใจ คุณลักษณะดังกล่าวมีการแปรเปลี่ยนได้ง่าย ดังนั้น การวัดทัศนคติต้องยอมรับข้อดกของเบื้องต้น ดังนี้

1. ทัศนคติมีลักษณะคงเส้นคงวาอยู่ในช่วงเวลาหนึ่ง นั่นคือความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ได้เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จะมีช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งที่มีความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งสามารถวัดได้
2. ทัศนคติของบุคคลไม่สามารถวัดหรือสังเกตได้โดยตรง การวัดจะเป็นแบบวัดทางอ้อมโดยวัดจากแนวโน้มที่บุคคลจะแสดงออก หรือประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ
3. ทัศนคตินอกจากจะแสดงออกในรูปของความรู้สึกนึกคิด เช่น การสนับสนุนหรือคัดค้าน ยังมีขนาดหรือปริมาณความรู้สึกด้วย ดังนั้น ในการวัดทัศนคติ นอกจากจะทำให้ทราบทิศทางแล้วยังสามารถบอกระดับความมากน้อยได้ด้วย

มาตราการวัดทัศนคติ

มีผู้เสนอวิธีการต่าง ๆ ในการวัดทัศนคติไว้หลายวิธี ดังต่อไปนี้ (เจ็คส์คัลด์ โจนวาลินส์, 2520, หน้า 29-67)

1. มาตราเทอร์สโตปแบบช่วงเท่ากัน (Thurstone's Method of Equal Appearing Intervals) หรือ เรียกสั้น ๆ ว่า มาตราเทอร์สโตน (Thurstone's Scale) เทอร์สโตนได้ปรับปรุงวิธีวัดทัศนคติแบบนี้ขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1929 โดยเชื่อว่า ทัศนคติของบุคคลเราสามารถแทนได้ด้วยชุดของข้อความที่มีขอบข่ายตั้งแต่ไม่เห็นด้วยอย่างมากถึงเห็นด้วยอย่างมาก ข้อความชุดหนึ่งอาจมีตั้งแต่ 10-20 ข้อ แต่ละข้อจะมีคะแนนกำกับคะแนนนี้คือค่าคะแนนของทัศนคติของผู้ตอบที่กาในข้อ นั้น ๆ คะแนนของข้อความทั้งหมดนี้จะกระจายไปมากที่สุดเท่าที่จะมากได้พร้อมทั้งมีช่องว่างระหว่างคะแนนเท่า ๆ กัน ธรรมชาติของการวัดที่มีความเป็นปรนัยของแบบทดสอบชนิดนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถจำแนกบุคคลออกตามความเข้มของความรู้สึกที่แตกต่างกันในประเด็นหนึ่ง ๆ

2. มาตราไลเกอร์ต (Likert Scale) มาตราไลเกอร์ตได้ถูกออกแบบนำมาใช้ในปี ค.ศ.1932 เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่ปรากฏในมาตราเทอร์สโตน ตรงที่บังคับให้ผู้ตอบเป็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้อความแต่ละข้อ แต่ในความเป็นจริงแล้ว มีหลายกรณีที่ความรู้สึกของเราเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเป็นเพียงบางส่วน เป็นส่วนใหญ่ หรือเป็นส่วนน้อย นั่นคือความคิดเห็นหรือความรู้สึกของเราต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ที่กล่าวถึงมีระดับหรือความเข้มไม่เท่ากัน ซึ่งในกรณีเช่นนี้ มาตราแบบเทอร์สโตนไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ นอกจากใช้มาตราแบบไลเกอร์ต เพราะมาตราแบบนี้เป็นเครื่องมือที่ให้โอกาสผู้ตอบแต่ละคนตอบข้อความแต่ละข้อในระดับต่าง ๆ ได้

3. มาตราวัดทัศนคติโดยใช้ความหมายของคำของออสกู๊ด (Osgood's Semantic) ศาสตราจารย์ ชาร์ล ออสกู๊ด แห่งมหาวิทยาลัย อิลลินอยส์ เป็นผู้พัฒนาเทคนิคการสร้างมาตราวัดทัศนคติแบบนี้ขึ้นและได้ตีพิมพ์ ในปี ค.ศ.1957 โดยออสกู๊ด (Osgood) ซุจิ (Suci) และเทนเนนบอม (Tannenbaum) วิธีนี้อาศัยทฤษฎีและผลการวิจัยเกี่ยวกับการวัดความหมายของคำ โดยให้บุคคลแสดงท่าที ความรู้สึกต่อคำ (Words) หรือความคิดรวบยอด (Concept) ต่าง ๆ เพื่ออธิบายความหมายของความคิดรวบยอดนั้น ๆ

4. มาตราระยะทางสังคม (Social Distance Scale) ในปี ค.ศ.1925 เอโมรี เอส โบการ์ด (Emory S. Bogardus) ได้ประดิษฐ์เครื่องมือวัดทัศนคติแบบที่เรียกว่า มาตราวัดระยะทางสังคม (Social distance Scale) ขึ้นโดยมีความคิดแรกเริ่มเดิมทีว่าจะนำมาใช้วัดระดับของการยอมรับหรือการปฏิเสธของชาวไทยที่มีต่อชาวลาว ชาวจีน ชาวเวียดนาม ชาวอินเดีย ชาวอเมริกา เป็นต้น เพราะฉะนั้น มาตราวัดระยะทางสังคมจึงเป็นมาตราที่ใช้วัดทัศนคติของบุคคลที่มีต่อคนต่างกลุ่ม

และเป็นมาตราที่ใช้วัดองค์ประกอบทางด้านแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรม (Action Tendency Component) ของทัศนคตินั้นเอง

5. มาตราวัดกัตแมน (Guttman Scale หรือ Scalogram) ในปี ค.ศ.1944 ซึ่งอยู่ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ศาสตราจารย์ หลุยส์ เอช กัตแมน (Lous H. Guttman) ได้เริ่มประดิษฐ์เครื่องมือวัดทัศนคติของบุคคลแบบที่เรียกว่า “มาตรากัตแมน” (Guttman Scale) หรือ Scalogram Analysis ขึ้นมา โดยมีคำถามที่อยู่ในมิติเดียวกันและต่อเนื่องกัน คล้ายกับมาตรระยะทางสังคม (Social Distance Scale) กล่าวคือ ถ้าบุคคลเลือกตอบคำถามข้อที่ 2 ควรจะเห็นด้วยกับข้อที่ 1 มาก่อน ถ้าเลือกตอบข้อที่ 3 ควรจะเห็นด้วยกับข้อที่ 2 และ 1 มาก่อน ถ้าเลือกตอบข้อ n ควรจะเห็นด้วยกับข้อ (n-1), (n-2), (n-3) มาก่อนโดยลำดับ แบบทดสอบทัศนคติชุดใดก็ตาม ถ้าคำถามอยู่ในมิติเดียวกัน และมีลักษณะลำดับคำตอบต่อเนื่อง เช่นนี้ จัดได้ว่าเป็นมาตรากัตแมนที่สมบูรณ์แบบ แต่ ในโลกแห่งความเป็นจริงแล้ว คำตอบจะไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป เช่น อาจเลือกตอบข้อ 3 โดยเห็นด้วยกับข้อ 1 เพียงข้อเดียวเท่านั้น หรือเลือกตอบข้อ 4 และเห็นด้วยกับข้อ 2 และ 3 ฯลฯ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น เราจำเป็นต้องตรวจสอบข้อคำถามทั้งหมดดูว่ามีความต่อเนื่องอยู่ในเกณฑ์นี้ก็คือความสามารถในการลอกแบบ (Reproducibility) และการที่เราจะรู้ว่าเครื่องมือใดมีความสามารถในการลอกแบบได้ดีมากน้อยเพียงใดก็พิจารณาได้จากค่าสัมประสิทธิ์แห่งการลอกแบบ (Coefficient of Reproducibility) หากค่านี้สูงกว่า 0.90 ขึ้นไปแล้ว เราถือว่าเครื่องมือที่มีความสามารถในการลอกแบบได้ดีพอที่จะนำไปวัดทัศนคติของบุคคล

6. มาตราวัดแบบสังคมมิติ (Sociometry) ในปี ค.ศ.1953 โมเรโน (Moreno) ได้ประดิษฐ์มาตราวัดแบบ “สังคมมิติ” ขึ้นมา การวัดแบบนี้เป็นการวัดการเลือกของคนในกลุ่มว่าจะเลือกใครในแง่ใด หรืออีกในหนึ่งก็คือการวัดลักษณะใดลักษณะหนึ่งของคนในกลุ่มนั้นเองว่าใครจะมีมากกว่าใคร คำว่ากลุ่มในที่นี้จะหมายถึงกลุ่มตามธรรมชาติ เช่น กลุ่มนักเรียนในห้องเรียน กลุ่มครู กลุ่มคนทำงานในบริษัท สมาชิกชมรม หรือองค์กรต่าง ๆ ก็ได้แต่สมาชิกภายในกลุ่มจะต้องมีความรู้จักมักคุ้นซึ่งกันและกัน

การเสริมสร้างทัศนคติ

ปราณี รามสูต (2527, หน้า 192-193) กล่าวว่า บุคคลอาจถูกเสริมสร้างหรือปลูกฝังทัศนคติที่พึงปรารถนาได้โดยวิธีการต่อไปนี้คือ

1. ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในสิ่งที่ต้องการในบุคคลนั้นมีทัศนคติที่พึงปรารถนาในเรื่องนั้น ๆ
2. ให้มีโอกาสดบเพื่อนที่ดี ให้ได้เป็นสมาชิกของสังคมซึ่งมีทัศนคติในทางที่ถูกที่ควร
3. ให้รู้จักใช้วิจารณญาณ เลือกรับแต่สิ่งที่ดีจากสื่อต่าง ๆ

4. ให้มีการจัดหาประสบการณ์ที่น่าจะมีส่วนในการปลูกฝังทัศนคติที่พึงปรารถนา
 สุกใจ เหล่าสุนทร (2528, หน้า 143-144) กล่าวว่า การเสริมสร้างทัศนคติที่ดีนั้นขึ้นอยู่กับ
 ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ที่พึงพอใจ ทัศนคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยการเพิ่มพูน
 ความเข้าใจใหม่ ๆ หรือประสบการณ์ใหม่ ๆ

จากที่กล่าวมาทัศนคติเป็นสภาพทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อการคิด และการกระทำของ
 บุคคลนั้น ทัศนคติไม่ใช่มีมาแต่กำเนิด หากแต่เกิดเนื่องมาจากประสบการณ์หรือการเรียนรู้ ถึงแม้
 ทัศนคติเมื่อเกิดขึ้นแล้ว และจะมั่นคงพอควรแต่ก็สามารถเปลี่ยนแปลง พัฒนา สร้างเสริมทัศนคติได้
 ดังนั้น การศึกษาวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่งแล้วทำให้ผู้เรียนทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพนั้นย่อมเป็นสิ่งทำให้
 ให้บุคคลผู้นั้นสัมฤทธิ์ผลในการเรียนและประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานอีกด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับวิชาชีพ

ความหมายของวิชาชีพ

ราชบัณฑิตยสถาน (2529, หน้า 66) ได้ให้ความหมายของวิชาชีพ (Profession) หมายถึง
 อาชีพประเภทใดประเภทหนึ่งที่มีอำนาจและมีสถานภาพทางสังคมเป็นที่ยอมรับว่ามีความสำคัญใน
 สังคม เช่น อาชีพทางการแพทย์ กฎหมาย วิศวกรรม และอาชีพอื่น ๆ ที่มีการสอนในระดับมหาวิทยาลัย
 ผู้ประกอบอาชีพโดยปกติจะต้องมีทักษะทางเทคนิคสูง และได้รับการฝึกฝนอบรมจนเป็นที่ยอมรับ
 อย่างเป็นทางการ มีหลักฐานแสดงวุฒิ

เฟล็กเนอร์ (Flexner, 1973, p. 114 อ้างถึงใน สกาวรัตน์ สุกใส, 2541, หน้า 35) กล่าวว่า
 วิชาชีพ คือ ลักษณะงานหรือกิจกรรมที่ต้องอาศัยสติปัญญาเป็นพื้นฐานและดำเนินการโดยบุคคล
 ผู้ประกอบอาชีพ ซึ่งมีความรับผิดชอบสูง ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องมีความรู้พื้นฐานและปฏิบัติงาน
 ได้จริง มากกว่าจะเป็นเพียงแค่ทฤษฎี นอกจากนี้วิชาชีพจะต้องมีความมั่นคงในตัวเอง มีหลักการ
 และเป็นการปฏิบัติที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง โดยอาชีพหรืองานที่จัดว่า เป็นวิชาชีพจะ
 ต้องมีลักษณะที่เป็นการปฏิบัติเพื่อการบริการเพื่อสังคม สังคมจะขาดการบริการนี้ไม่ได้ และ
 การปฏิบัตินั้นควรจะต้องมีหลักวิชาการมาประกอบ ผู้ปฏิบัติจะต้องได้รับการศึกษาอบรมมาอย่าง
 เพียงพอมิใช่เป็นการปฏิบัติงานมานานจนเคยชิน หรือชำนาญ

กล่าวโดยสรุป วิชาชีพมีลักษณะสำคัญอันประกอบด้วยคุณสมบัติพื้นฐานสองประการ
 คือ วิชาชีพเป็นการรวบรวมเอาองค์ความรู้และทักษะเข้าไว้อย่างดี รวมทั้งมีมาตรฐานและบรรทัดฐาน
 ของวิชาชีพที่จะถ่ายทอดไปสู่สมาชิกใหม่ และอีกประการหนึ่งคือการแสดงสัญลักษณ์อันเป็นอิสระ
 แห่งวิชาชีพนั้น สามารถแยกออกจากองค์กรอื่น ๆ ได้

แนวคิดการเลือกอาชีพ

เฟอร์กูสัน (Ferguson, 1981 อ้างถึงใน รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์, 2533, หน้า 196) สรุปไว้ว่าการเลือกอาชีพเป็นการกระทำที่สะท้อนให้เห็นถึง แรงจูงใจ ความรู้ บุคลิก ภาพและความสามารถของบุคคล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาชีพ

ไฮเดอร์ (Heider, 1967, pp. 53-54 อ้างถึงใน รัตนา ไกรสีหนาท, 2534, หน้า 61) ได้วิจัยทัศนคติของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรีที่มีต่องานพยาบาลในมหาวิทยาลัยโอเรกอนและมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาพยาบาลทั้งสองมหาวิทยาลัยมีความเห็นว่างานพยาบาลเป็นงานหนัก จำเจ เงินเดือนต่ำ น่าเบื่อ และเป็นงานที่ต้องบริการสังคม

วัลนิภา พัดเปีย (2539, หน้า 191) ได้วิจัยทัศนคติต่อวิชาชีพครูของนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ผลการวิจัยพบว่า นิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มีทัศนคติต่อวิชาชีพครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนนิสิตเพศชายและนิสิตเพศหญิงมีทัศนคติต่อวิชาชีพครูไม่แตกต่างกัน และนิสิตที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่แตกต่างกันมีทัศนคติต่อวิชาชีพครูไม่แตกต่างกัน

ผมพัทธรีย์ สุภางษ์ยุทธลิขิต (2544, หน้า 68) ได้วิจัยทัศนคติต่อวิชาชีพเภสัชกรรมของนิสิตคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า นิสิตคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีทัศนคติต่อวิชาชีพเภสัชกรรมโดยรวม และเป็นด้านทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความคิด ด้านความรู้สึก และด้านแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก คือ ดี ส่วนนิสิตเพศชาย และนิสิตเพศหญิงมีทัศนคติต่อวิชาชีพเภสัชกรรมโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนิสิตที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่แตกต่างกันมีทัศนคติต่อวิชาชีพเภสัชกรรมโดยรวม และเป็นรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ไลเกอร์ (Likert, 1970, pp. 49-53 อ้างถึงใน วินิตรา เน้นหนา, 2539, หน้า 29) ได้ทำการวิจัยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรีที่ไม่เคยเข้าศึกษาวิชาชีพพยาบาลในโรงเรียน หรือวิทยาลัยแห่งอื่น ๆ มาก่อนเลยจำนวน 157 คน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน และทัศนคติต่อวิชาชีพการพยาบาล และการวิจัยพบว่านักศึกษาที่มีอายุตั้งแต่ 24-26 ปี มีทัศนคติต่อวิชาชีพการพยาบาลอยู่ในระดับมากที่สุดในเรื่องมีความสนใจของด้านประสบการณ์การพยาบาลทั้งในหลักสูตรการศึกษา และนอกหลักสูตร และยอมรับว่าอาจารย์มีอิทธิพลอย่างมากต่อ ความรู้สึก ความนึกคิด และการปฏิบัติงานของวิชาชีพการพยาบาล อันจะนำไปสู่การพัฒนาความเอื้ออาทรเอาใจใส่ต่อผู้อื่นตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่นอกจากนั้นยังพบว่าทัศนคติต่อวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจใน

การประกอบอาชีพพยาบาลการเลือกวิชาชีพในอนาคตระดับการศึกษาของบิดา มารดา และลำดับที่การเกิดของนักศึกษา

ไวท์เทเลอร์ (White-Taylor, 1992 อ้างถึงใน วินตรา แน่นหนา, 2539, หน้า 30) ได้วิจัยทัศนคติต่อวิชาชีพของนักศึกษาระดับปริญญาทั่วไปกับนักศึกษาพยาบาลที่ขึ้นทะเบียนต่อการเข้าและออกของโปรแกรมการพยาบาลระดับปริญญาตรีใช้เครื่องมือวัดทัศนคติต่อวิชาชีพ กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาพยาบาลปริญญาทั่วไปจำนวน 162 คน และนักศึกษาพยาบาลปริญญาขึ้นทะเบียน 56 คนพบว่าไม่มีความแตกต่างในทัศนคติต่อวิชาชีพในนักศึกษาทั้ง 2 หลักสูตรมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในทัศนคติต่อวิชาชีพระหว่างการเข้า และออกของหลักสูตรพยาบาลระดับปริญญาตรี

อำภา กันทะเบ็ง และทักษิณ ปังจะ (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับเจตคติต่อวิชาชีพนักศึกษาพยาบาลและผดุงครรภ์ (ระดับต้น) ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยพื้นฐานในเรื่องภูมิถิ่นกำเนิด คณะแผนกเถี่ยสะสม รายได้ของครอบครัว การมีชีวิตของบิดา มารดา อาชีพของบิดา มารดา ระดับการศึกษาของบิดา มารดาต่างกันมีเจตคติต่อวิชาชีพไม่แตกต่างกัน นักศึกษาพยาบาล และผดุงครรภ์ (ระดับต้น) ที่มีเหตุผลในการเลือกเรียนวิชาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1

ข้อมูลทั่วไปและระบบการจัดการศึกษาของศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี

ศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี เป็นส่วนราชการหน่วยงานของ กรมการขนส่งทางน้ำ และพาณิชย์นาวี กระทรวงคมนาคม ก่อตั้งขึ้น และเริ่มเปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา โดยมีที่ตั้งปัจจุบัน ณ ตำบลบางด้วน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวีเป็นสถาบันการศึกษาอบรมนักเดินเรือประสงค์เข้าทำงานในเรือทุกระดับชั้นแห่งแรกในประเทศไทย เพื่อไปประกอบอาชีพในเรือสินค้าเดินทะเล ตามหลักสูตรมาตรฐานสากลขององค์การทางทะเลระหว่างประเทศ (International Maritime Organization-IMO) หลักสูตรที่ได้ดำเนินการศึกษา และฝึกอบรม คือ หลักสูตร “นักเรียนเดินเรือพาณิชย์” แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ฝ่าย คือ

1. ฝ่ายวิชาการเดินเรือ (Deck Department) ศึกษาเน้นหนักในวิชาวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์ การเดินเรือ การเรือ ภาษาต่างประเทศ กฎหมาย และข้อบังคับระหว่างประเทศการบรรทุก และจัดระวางสินค้า อุตุนิยมวิทยา อุทกศาสตร์ การสื่อสารสากล การบริหารงานสังคมจิตวิทยา และภาวะผู้นำ เป็นต้น
2. ฝ่ายวิชาการช่างกลเรือ (Engine Department) ศึกษาเน้นหนักในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เครื่องยนต์ และเครื่องจักรกลเรือ การไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ การต่อเรือ และการทรงตัวของเรือ ภาษาต่างประเทศ การโรงงาน และการบริหารงานสังคมจิตวิทยา และภาวะผู้นำ เป็นต้น

ใช้ระยะเวลาการศึกษา และฝึกอบรมทั้งสิ้น 5 ปี เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรตาม STCW 95 ของ IMO ซึ่งจะเป็นใบอนุญาตประกอบอาชีพ และเลื่อนขั้นประกาศนียบัตรต่อไป อีกทั้งยังได้รับปริญญาบัตรจากมหาวิทยาลัยบูรพา โดยฝ่ายวิชาการเดินเรือจะได้รับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (วทบ.) สาขาวิชาการเดินเรือ ส่วนฝ่ายวิชาการช่างกลเรือจะได้รับปริญญาวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (วศบ.) สาขาช่างกลเรือ ซึ่งจะเป็นแนวทางนำไปทำงาน หรือศึกษาต่อในอนาคตอีกด้วย

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University